

Філія «Великорудківська гімназія» опорного
закладу «Загальноосвітня школа І-ІІІ
ступенів ім. М.Башкирцево Диканської селищної ради
Полтавського району Полтавської області

ЗАТВЕРДЖЕНО
Протокол засідання
педагогічної ради
№ 10 від 01.09.2025

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «ЗДОРОВ'Я, БЕЗПЕКА ТА ДОБРОБУТ»
ДЛЯ 8 КЛАСУ

Розроблена на основі
модельної навчальної програми «ЗДОРОВ'Я, БЕЗПЕКА ТА ДОБРОБУТ»
Автори: Воронцова Т.В., Пономаренко В.С., Андрук Н. В. Лаврентьєва І.В.,
Хомич О.Л.

Відповідає підручнику «Здоров'я, безпека та добробут» для 8 класу закладів
загальної середньої освіти
Автори: Воронцова Т.В., Пономаренко В.С., Андрук Н. В. Лаврентьєва І.В.,
Хомич О.Л.

Підготувала
учитель «здоров'я,
безпека та добробут»
Шарлай Жанна Павлівна

2025 рік

ВСТУПНА ЧАСТИНА

I. Загальні відомості

Навчальна програма інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» складена на основі Модельної навчальної програми «Здоров'я, безпека та добробут. 7-9 класи (інтегрований курс)», затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 19.02.2021 №235 «Про затвердження типової освітньої програми для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти».

Навчальна програма інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» спрямована на досягнення учнями 8 класів обов'язкових і конкретних результатів навчання, визначених Державним стандартом базової загальної освіти за освітньою галуззю «Соціальна і здоров'язбережувальна»

II. Мета й завдання інтегрованого курсу

1 .Мета

Метою інтегрованого курсу є набуття учнівством знань, ставлень і умінь, сприятливих для здоров'я, безпеки, добробуту, успішної соціалізації та самореалізації особистості. Відповідно до Державного стандарту, курс спрямовано на формування компетентностей, що сприяють соціальній і міжособистісній взаємодії, розвитку й збереженню здоров'я і безпеки через самоусвідомлення, уміння вчитися, підприємливість, професійну соціалізацію особистого життя для власного й суспільного добробуту.

2 .Завдання

Завданням курсу є сприйняття учнівством цінності життя і здоров'я та набуття ними ключових і наскрізних компетентностей. Ці компетентності забезпечують, зокрема, досягнення узагальнених результатів, визначених державним стандартом, відповідно до яких учень/ учениця:

- турбується про особисте здоров'я і безпеку, реагує на чинники і діяльність, яка становить загрозу для життя, здоров'я, добробуту власного і навколишніх;
- визначає альтернативи, прогнозує наслідки, ухвалює рішення з користю для власної безпеки та безпеки інших осіб, здоров'я й добробуту;
- робить аргументований вибір здорового способу життя, аналізує і оцінює наслідки і ризики; - виявляє підприємливість та поводить етично для поліпшення здоров'я, безпеки й добробуту.

III. Зміст і базові знання за курсом

1 .Структура змісту

Зміст інтегрованого курсу для 8 класу структуровано за змістовими лініями і відповідною тематикою. У навчальній програмі зміст курсу

упорядковано за розділами, які задають орієнтовну послідовність вивчення конкретних тем:

Розділ 1. Безпека людини

Розділ 2. Здоров'я людини

Розділ 3. Фізична складова здоров'я

Розділ 4. Психічна і духовна складова здоров'я

Розділ 5. Соціальна складова здоров'я

Розділ 6. Добробут

2 . Базові знання за курсом

Державним стандартом визначено перелік базових знань, які учні мають набуті після завершення 9 класу. Навчальна програма для 8 класу спрямована на набуття частини цих знань відповідно до вікових можливостей дітей.

Базові знання, які набуваються за навчальною програмою ЗБД у 8 класі

Безпека.

Безпека особистості. Національна безпека. Глобальна безпека.

Безпека і небезпека. Загрози для безпеки. Види небезпек (природна, техногенна, соціальна). Ризики. Рівні ризику. Причини й наслідки небезпечних ситуацій. Ризики і небезпеки воєнного часу. Повітряна тривога. Попередження ризиків від вибухонебезпечних предметів. Невідкладна допомога.

Безпека життєдіяльності. Безпечна поведінка в школі, в побуті, на дорозі, у довкіллі. Безпечний простір (екологічний, фізичний, психологічний та інформаційний). Безпека в цифровому середовищі. Безпечне спілкування. Алгоритми дій у небезпечних ситуаціях різного походження. Допомога в разі небезпеки.

Здоров'я.

Індивідуальне, групове і громадське здоров'я. Чинники впливу на стан здоров'я. Хвороба. Інфекційні і неінфекційні хвороби. Домедична допомога. Захист здоров'я (профілактика, вакцинація тощо). Складники здоров'я. *Фізичне здоров'я і фізичний розвиток.* Вікові зміни власного організму як ознака дорослішання. Репродуктивне і сексуальне здоров'я.

Психічне та емоційне здоров'я. Розвиток особистості, її психічних процесів. Емоційний інтелект. Особливості поведінки та її наслідки. Ефективне спілкування. Самоконтроль. Булінг і протидія його проявам. Критичне ставлення до інформації.

Соціальне здоров'я. Соціальні детермінанти здоров'я. Сім'я. Батьківство. Наслідки соціальних впливів на здоров'я, безпеку й добробут (реклама, інформація, гендерні проблеми тощо). Соціально небезпечні хвороби (алкоголізм, наркоманія, туберкульоз, ВІЛ).

Духовне здоров'я. Моральні й етичні цінності. Життєва самоідентифікація. Сенс життя. Ідеали і світогляд. Взаємозв'язок складників здоров'я. Цілісність здоров'я. Культура здоров'я.

Добробут.

Суспільний і особистий добробут. Складники добробуту. Якість життя і спосіб життя. Рівень і умови життя.

Уміння вчитися. Навчальний поступ. Способи засвоєння навчальної інформації. Допоміжні засоби для навчання. Раціональна організація навчання й відпочинку.

Підприємливість Власна діяльність для успішного майбутнього.

Фінансова грамотність. Соціальні й економічні можливості й виклики сучасного суспільства. Економіка. Фінансове здоров'я і грамотність.

Культура споживання. Потреби людини та обмеженість ресурсів.

Доброчинність. Ознаки доброчинності. Гуманність. Чуйність. Допомога іншим. Підтримка людей з особливими потребами. Етичне ставлення до гендерних, расових, національних, статевих, вікових і фізичних відмінностей між людьми. Спонсорство. Меценатство. Волонтерство в Україні.

IV. Цінності, на сприйняття яких спрямований курс

Загальнолюдські цінності. Інтегрований курс «Здоров'я, безпека та добробут» спрямовано на сприйняття учнями загальнолюдських цінностей, які найбільше впливають на психічне (ментальне) і соціальне здоров'я людини та якість її життя. Це самоповага, миролюбність, толерантність, дружба, любов, життєвий оптимізм, чуйність, довіра, самоконтроль, спілкування, гідність тощо.

Ціннісні орієнтири, визначені Державним стандартом. Інтегрований курс спрямовано на інтеріозацію учнівством таких орієнтирів:

- унікальність й талановитість кожної дитини, ні дискримінації;
- формування цілісного світогляду;
- становлення вільної особистості
- гармонійний фізичний та психоемоційний розвиток;
- добробут та безпека;
- утвердження людської гідності та доброчесності;
- визнання свої ідентичності;
- активне громадянство.

ОСНОВНА ЧАСТИНА

I. Вимоги до обов'язкових результатів навчання

Вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів із соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі зазначені в додатку 16 і передбачають, що учень/учениця:

- турбується про особисте здоров'я та безпеку, уникає факторів ризику, реагує на фактори і діяльність, що становить загрозу для власного і суспільного життя, здоров'я, добробуту;
- визначає альтернативи, прогнозує наслідки, приймає рішення для власної безпеки та безпеки інших осіб, здоров'я і добробуту;

- усвідомлює цінність та дотримується здорового способу життя, аналізує та оцінює наслідки і ризики для здоров'я і суспільства;
- виявляє підприємливість та поводить етично для поліпшення здоров'я, безпеки і добробуту власного та інших осіб.

II. Компетентності, на набуття яких спрямований курс

Інтегрований курс «Здоров'я, безпека та добробут» спрямований на розвиток у учнівства ключових, предметних і наскрізних компетентностей, сприятливих для здоров'я, безпеки, добробуту, успішної соціалізації та самореалізації особистості.

1. Врахування ключових компетентностей за переліком Європейського Союзу. Навчальна програма курсу «Здоров'я, безпека та добробут» спрямована на розвиток ключових компетентностей визначених Європейським Союзом:

<i>Ключові компетентності за переліком ЄС</i>	<i>Складові, на розвиток яких спрямована навчальна програма курсу ЗБД для 8 класу</i>
<i>Особиста, соціальна та навчальна компетентність (Регзопаї, зосіаї аїіі Іеагпід сотреїеіпсе)</i>	Здатність справлятися з невизначеністю та складністю, учитися вчитися, підтримувати фізичне та емоційне благополуччя, співпереживати і конструктивно вирішувати конфлікти.
<i>Підприємницька компетентність (1-'ііІгергеііеііг8Ііір сотреїеіпсе)</i>	Вміння планувати, навички творчості, критичного мислення, вирішенні проблем, ініціативності, наполегливості та вмінні співпрацювати

2. Врахування ключових компетентностей за Державним стандартом (компетентнісний потенціал освітньої галузі «Соціальна і здоров'язбережна»). Навчальна програма спрямована на розвиток ключових компетентностей, визначених Державним стандартом базової середньої освіти

Ключові компетентності за Державним стандартом	Складові, на розвиток яких спрямована навчальна програма курсу ЗБД для 8 класу
<i>Громадянські та соціальні компетентності</i>	Цінності, пов'язані з ідеями демократії, моралі, справедливості, рівності, свободи, прав людини, добробуту та здорового способу життя, усвідомленням рівних прав і можливостей.
<i>Вільне володіння державною мовою</i>	Цінування державної мови, потреба соціально відповідального ставлення до неї, усвідомлення необхідності володіння державною мовою для власного добробуту
<i>Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами</i>	Цінування рідної мови як засобу спілкування, вираження емоцій, почуттів, переживань як чинника духовного і психічного здоров'я
<i>Навчання впродовж життя</i>	Здатність пошуку можливостей для навчання й розвитку; спроможність вчитися й працювати як у колективі, так і самотійно, організовувати своє навчання, оцінювати його й ділитися його результатами з іншими, шукати підтримки, коли вона потрібна
<i>Математична компетентність</i>	Усвідомлення цінності математичного мислення, прагнення шукати причини і оцінювати їх для вирішення питань безпеки, здоров'я, добробуту
<i>Інноваційність</i>	Здатність особи реагувати на зміни та долати труднощі, відкритість до нових ідей, ініціювання змін у близькому середовищі (клас, заклад освіти, громада тощо), спроможність визначати й ставити перед собою цілі, мотивувати себе та розвивати в собі стійкість і впевненість, щоб займатися навчанням упродовж усього життя та досягати успіхів у ньому.
<i>Компетентності в галузі природничих наук, техніки і технологій</i>	Усвідомлення основних принципів безпеки в контексті науково-технічного прогресу, що стосуються здоров'я та добробуту (особистого, родинного, суспільного)

<i>Екологічна компетентність</i>	Дотримання правил природоохоронної поведінки, ощадного використання природних ресурсів, розуміння контексту і взаємозв'язку господарської людської діяльності і важливості збереження природи для сталого розвитку суспільства.
<i>Інформаційно-комунікаційна компетентність</i>	Дотримання безпечного, відповідального та етичного спілкування в інформаційних мережах; усвідомлення переваг і загроз використання інформаційно-комунікаційних технологій і соціальних мереж, розуміння проблем і наслідків комп'ютерної залежності
<i>Культурна компетентність</i>	Сприйняття мистецтва як засобу самоідентифікації, передачі духовних цінностей; етичне і відповідальне ставлення до інтелектуальної власності
<i>Підприємливість і фінансова грамотність</i>	Передбачає ініціативність, здатність до активної участі в житті суспільства, керування власним життям і кар'єрою, уміння розв'язувати проблеми, готовність брати відповідальність за власні рішення, здатність працювати в команді

3. *Предметні компетентності.* Інтегрований курс ЗБД спрямовано на набуття учнівством предметних компетентностей за освітньою галуззю «Соціальна і здоров'язбережувальна». Склад цих компетентностей визначається обов'язковими і конкретними результатами навчання для 7-9 класі. У Державному стандарті вони містяться у стовпцях «Загальні результати», «Конкретні результати», «Орієнтири для оцінювання».

Загальні результати	Конкретні результати	Орієнтири для оцінювання
<i>ІТурбота про особисте здоров'я і безпеку, уникання факторів ризику, реагування на чинники і діяльність, яка становить загрозу для життя, здоров'я, добробуту власного та інших осіб</i>		
Діє відповідально [СЗО 1.1]	демонструє прихильність до безпечних і корисних практик поведінки, які зменшують ризики для життя і здоров'я або запобігають їм	- демонструє модель безпечної поведінки згідно з інструкціями і правилами в соціальному і природному середовищі; - діє за алгоритмом у небезпечних ситуаціях, використовуючи

		інформацію, що міститься в тексті інструкції; - обґрунтовує необхідність власної відповідальності за поведінку в побуті та громадських місцях
Відстоює власні інтереси та інтереси інших осіб [СЗО 1.2]	відстоює власні інтереси та інтереси інших осіб, протидіючи проявам тиску, неповаги і приниження	- протидіє проявам тиску, агресії, маніпуляції неповаги щодо себе та інших осіб; - виокремлює інформацію та обговорює ситуації булінгу, зокрема кібербулінгу; - бережливо ставиться до власного майна та майна інших осіб, обґрунтовує недоторканність чужого майна
Надає допомогу [СЗО 1.3]	надає першу долікарську допомогу, звертається до необхідних служб відповідно до ситуації;	- моделює ситуацію надання першої долікарської допомоги в разі травматизму чи поганого самопочуття; - здатний викликати необхідні рятувальні служби, повідомляючи відповідно до ситуації необхідну інформацію;
<i>2. Визначення альтернатив, прогнозування наслідків, прийняття рішень з користю для власної безпеки та безпеки інших осіб, здоров'я та добробуту</i>		
Розпізнає небезпечні ситуації [СЗО 2.1]	визначає ймовірні небезпеки в повсякденному житті	- визначає потенційні небезпеки навколишнього середовища для здоров'я і безпеки людини (дорожній рух, забруднення, хімічні речовини, ультрафіолетове випромінювання тощо) розпізнає ймовірні небезпеки природного, техногенного,

		соціального характеру і побутового походження; вирізняє речовини, які становлять загрозу в разі неналежного використання; - виявляє ризики неналежного поведіння із тваринами (домашні, бездомні, дикі)
Прогнозує наслідки [СЗО 2.2]	прогнозує наслідки своїх дій для здоров'я, безпеки і добробуту, зокрема під час використання інформаційно-комунікаційних технологій та інших медійних засобів	- прогнозує наслідки своїх дій у непередбачуваних і надзвичайних ситуаціях, апелюючи до набутих знань та достовірної інформації; передбачає вплив на власне здоров'я, безпеку, добробут та здоров'я, безпеку, добробут інших осіб неналежного використання цифрових пристроїв; - прогнозує ризики комунікації у віртуальному середовищі
Приймає рішення [СЗО 2.3]	використовує перевірену інформацію для прийняття рішення в типових (знайомих) повсякденних ситуаціях	- використовує перевірену інформацію для прийняття рішення щодо вибору повсякденної поведінки на користь здоров'я, безпеки та добробуту; - приймає рішення щодо надання самопомоги та допомоги іншим особам, звернення до інших осіб чи відповідних служб
Поводиться безпечно [СЗО 2.4]	пояснює послідовність дій у небезпечних ситуаціях природного, техногенного, соціального і побутового походження	- моделює послідовність дій у небезпечних ситуаціях природного, техногенного, соціального і побутового походження;

		- звертається до фахівців у небезпечних ситуаціях, наслідкам яких не може зарадити власними силами; - поводитьсь безпечно під час спілкування, зокрема з тваринами
<i>3. Аргументований вибір здорового способу життя, аналіз і оцінка наслідків і ризиків</i>		
Обмірковує альтернативи власних дій і рішень [СЗО 3.1]	обмірковує альтернативні рішення стосовно свого здоров'я, безпеки і особистого добробуту в умовах вибору	обґрунтовує наслідки вибору альтернативного рішення щодо моделей поведінки, спрямованих на збереження здоров'я, добробуту та безпеки
Приймає зміни власного організму [СЗО 3.2]	вирізняє та пояснює вікові зміни в організмі як ознаку здоров'я та розвитку	- визначає, ідентифікує та обговорює фізичні, психічні (у тому числі емоційні) і соціальні зміни, які відбуваються під час переходу в основну школу; - приймає індивідуальні темпи вікових змін в організмі як вияв норми
Аналізує вплив поведінки на здоров'я [СЗО 3.3]	усвідомлює наслідки впливу індивідуальної поведінки на стан здоров'я	- досліджує та обговорює чинники, що впливають на стан здоров'я і розвиток організму, зокрема профілактичні заходи щодо інфекційних і неінфекційних захворювань; - аналізує негативний вплив недотримання правил/інструкцій безпечної поведінки на збереження життя і здоров'я; - обґрунтовує необхідність уникнення

		місць підвищеної небезпеки; - розпізнає приклади поведінки, дружньої до навколишнього середовища
Здійснює вибір, що приносить користь і задоволення (радість) [СЗО 3.4]	аналізує і визначає різні аспекти способу життя, що приносять користь і задоволення (радість) для повноцінного життя	- визначає форми поведінки, які приносять задоволення без нанесення шкоди власному здоров'ю і здоров'ю інших осіб
<i>4. Підприємливість та етична поведінка для поліпшення здоров'я, безпеки і добробуту</i>		
Вчиться вчитися [СЗО 4.1]	відстежує власний поступ і висловлює бажання пізнавати нове без шкоди для здоров'я	- організовує власний освітній простір, раціонально розподіляє час; - використовує допоміжні засоби для навчання, зокрема цифрові пристрої, без шкоди для здоров'я; - визначає ефективні способи засвоєння навчальної інформації; - аналізує власний навчальний розвиток, вказуючи на причини успіхів та невдач
Знаходить і перевіряє інформацію [СЗО 4.2]	знаходить, аналізує і перевіряє інформацію щодо здоров'я, безпеки та добробуту, здобуту в різних джерелах	- знаходить інформацію щодо здоров'я, безпеки та добробуту в різних джерелах і перевіряє її достовірність; - оцінює надійність різних джерел інформації (засоби масової інформації, реклама, соціальні мережі тощо)

Діє ефективно та самостійно [СЗО	діє ефективно для реалізації короткострокових цілей	- визначає свої потреби, бажання, інтереси та цілі; - самостійно створює та реалізовує
----------------------------------	---	---

4.3]	для досягнення успіху та задоволення власних потреб і потреб інших осіб	короткострокові плани щодо досягнення успіху, зокрема в навчанні, спорті, побуті;
Спілкується конструктивно [СЗО 4.4]	досягає ефективного спілкування, виявляючи повагу до особистого простору інших осіб, для організації ефективної спільної діяльності, задоволення власних потреб і потреб інших осіб	- пояснює вплив спілкування на складники здоров'я, безпеки і добробуту; - застосовує вербальні і невербальні засоби спілкування для конструктивної комунікації
Виявляє культуру споживання [СЗО 4.5]	пояснює обмеженість ресурсів, необхідність ощадного ставлення та потребу повторного використання їх для здоров'я, безпеки і добробуту	- аналізує взаємозв'язок між потребами людини та обмеженістю ресурсів; - визначає потребу ощадливого використання ресурсів і повторної переробки вторинної сировини; - обґрунтовує обмеженість ресурсів (зокрема часу, здоров'я, фінансів); - відбирає ресурси для повторної переробки
Планує майбутнє [СЗО 4.6]	аналізує потенціал опанування різних видів діяльності	- доводить, що здоров'я, безпека і добробут є підґрунтям успішного майбутнього; - виявляє зацікавлення до тривалої систематичної діяльності (хобі, спорт, мистецтво, навчання тощо) та наполегливість у досягненні мети; - розуміє перспективність своєї діяльності для успішного майбутнього

Співпрацює для досягнення результату	працює самостійно або з іншими особами, виконуючи різні ролі та	- бере участь у груповій роботі, враховуючи індивідуальні особливості і потреби;
--------------------------------------	---	--

діяльності [СЗО 4.7]	встановлюючи нові контакти	- виконує різні ролі в груповій роботі
Поводиться етично [СЗО 4.8]	виявляє повагу до почуттів інших людей, шанобливо ставиться до їх поглядів щодо збереження здоров'я, безпеки і добробуту	- виявляє чуйне ставлення до людей з особливими потребами; - виявляє розуміння індивідуальних відмінностей інших осіб;
Підтримує добродійність [СЗО 4.9]	розпізнає добродійну діяльність	- вирізняє ознаки добродійності; - виявляє чуйність до осіб, які потребують допомоги; - пояснює значення волонтерства

4. *Наскрізні уміння (компетентності).* Навчальна програма інтегрованого курсу ЗБД сприяє розвитку психосоціальних компетентностей, визначених Державним стандартом як наскрізні уміння: читання з розумінням, висловлення власної думки усно й письмово, критичне та системне мислення, творчість, ініціативність, логічне обґрунтовування позиції, конструктивне керування емоціями, оцінювання ризиків, ухвалення рішень, розв'язування проблем, співпраця з іншими.

Інтегрований курс також сприяє розвитку додаткових психосоціальних компетентностей: позитивна самооцінка, мотивація успіху і гартування волі, вміння вчитись, ефективне спілкування, співчуття, розв'язування конфліктів, протистояння негативним соціальним впливам тощо.

III. Структура програми

8 клас - 0,5 годин на тиждень

Очікувані результати навчання	Зміст інтегрованого курсу	Види навчальної діяльності
РОЗДІЛ 1. БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ (4 години)		
Учень/учениця: - демонструє модель безпечної поведінки відповідно до суспільних та особистих цінностей у соціальному та природному середовищі [9 СЗО 1.1.1-1] - користується попередженнями та інструкціями про небезпеку [9 СЗО 1.1.13] - аналізує, використовує нормативно-правові документи щодо безпеки, здоров'я та добробуту, робить висновки, обґрунтовує відповідальність за порушення визначених у цих документах норм [9 СЗО 1.1.1-4] - визначає ступінь складності ушкоджень і травм, надає долікарську допомогу собі та іншим особам у випадку ушкоджень чи травм у межах своїх можливостей [9 СЗО 1.3.1-1] - ідентифікує способи можливості надання долікарської допомоги та звертається до необхідних служб відповідно до ситуації [9 СЗО 1.3.1-2] - розрізняє прийнятні чи неприйнятні ризики в небезпечних ситуаціях природного, техногенного, соціального характеру і побутового походження [9 СЗО 2.2.1-2]	Надзвичайні ситуації Класифікація надзвичайних ситуацій. Основні принципи порятунку і захисту людей у надзвичайних ситуаціях. Основні положення законодавства України щодо порятунку і захисту людей у надзвичайних ситуаціях. Сигнали оповіщення населення про надзвичайну ситуацію. Ризики воєнного часу Захист життя і здоров'я в зоні бойових дій, на окупованих і де окупованих територіях. Дії під час обстрілів, бомбардувань, хімічної та радіаційної небезпеки. Попередження ризиків від вибухонебезпечних предметів. Алгоритм порятунку людей, з-під завалів, із зони пожежі. Взаємодія з рятувальними службами. Невідкладна домедична допомога Визначення стану потерпілого. Перша допомога у надзвичайних ситуаціях. Види і наслідки кровотеч. Невідкладна допомога при кровотечах. Серцево-легенева реанімація. Невідкладна домедична допомога при опіках, отруєнні чадним газом. Психологічна самодопомога	Опрацювання алгоритму дій при отриманні повідомлень засобів масової інформації про надзвичайні ситуації. Обговорення ризиків для життя і здоров'я в зоні бойових дій. Моделювання ситуацій пошуку шляхів евакуації. Створення алгоритму дій під час пожежі в приміщенні (в лісі, в полі). Відпрацювання навичок визначення стану потерпілого, надання першої допомоги при кровотечах, опіках, отруєнні чадних газом. Демонстрація технік керування емоціями в критичних ситуаціях. Визначення симптомів травматичного стресу та ПТРС. Створення пам'ятки про джерела психологічної допомоги для підлітків та молоді.

- <i>вибирає</i> доцільні (ефективні) стратегії прийняття рішень з користю для власної безпеки і безпеки інших осіб, здоров'я та добробуту [9 СЗО 2.3.1-1] - <i>володіє</i> техніками підтримки і відновлення життєвих ресурсів [9 СЗО 3.4.1-4]	Дозрівання мозку та емоції. Емоційні реакції в гострих стресових ситуаціях. Травматичний стрес та ПТСР. Керування емоціями. Дихальна гімнастика. Нервово-м'язова релаксація. Техніки заземлення. Медитація. Аутотренінг. Робота зі страхами і тривожними думками.	
РОЗДІЛ 2. ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ (2 години)		
Учень/учениця: - <i>вибирає</i> рішення з позиції їх впливу на формування безпеки, здоров'я і добробуту [9 СЗО 3.1.1-4] - <i>встановлює</i> взаємозв'язок і пояснює взаємозумовленість фізичних, психічних та інших змін в організмі в підлітковому віці [9 СЗО 3.2.1-1] - <i>застосовує</i> формули, графічні та статистичні методи, розрахунки, моделі для експрес-оцінки і моніторингу стану здоров'я, розуміння соціальних явищ, вирішення побутових питань і життєвих ситуацій [9 СЗО 3.1.1-3] - <i>аналізує</i> вплив культури, мистецтва, народних традицій на формування власної безпеки, здоров'я, добробуту та безпеки, здоров'я, добробуту інших осіб [9 СЗО 3.3.1-4] - <i>оцінює</i> вартість витрат на формування (підтримку) здоров'я і порівнює їх із витратами на лікування і реабілітацію [9 СЗО 4.9.2-41]	На порозі дорослого життя Розвиток людини. Ознаки фізичної, психічної і соціальної зрілості. Соціальні ролі і життєві навички. Оздоровчі системи Користь для здоров'я від вживання здорової їжі та щоденної фізичної активності. Поняття про оздоровчі системи та їх складові. Витрати ресурсів на власне здоров'я.	Визначення рівня своєї зрілості за певними показниками. Ознайомлення з оздоровчими системами. Аргументація вкладання ресурсів і коштів у власне здоров'я і підтримання його рівня.
РОЗДІЛ 3. ФІЗИЧНА СКЛАДОВА ЗДОРОВ'Я (2 години)		

Учень/учениця: - <i>активно шукає, порівнює і зіставляє</i> різні джерела інформації, які допомагають зменшити ризики під час прийняття рішень щодо власного здоров'я і добробуту [9 СЗО 4.2.1-1] - <i>обирає модель поведінки</i>, безпечної для здоров'я і добробуту, що приносить користь і задоволення [9 СЗО 3.4.1-1] - <i>користується</i> попередженнями та інструкціями про небезпеку [9 СЗО 1.1.1-3] - <i>вибирає</i> доцільні (ефективні) стратегії прийняття рішень з користю для власної безпеки і безпеки інших осіб, здоров'я та добробуту [9 СЗО 2.3.1-1];	Харчування і здоров'я Традиційні і сучасні системи харчування. Принципи здорового харчування. Наслідки незбалансованого харчування. Небезпеки модних дієт. Харчові добавки. Безпека харчування Вибір харчових продуктів. Симптоми харчового отруєння. Отруйні рослини і гриби. Профілактика харчових отруєнь. Перша допомога при харчових отруєннях та кишкових інфекціях. Безпека харчування в похідних умовах, під час воєнного стану.	Визначення принципів здорового харчування. Робота у групах «Хвороби, пов'язані з харчування». Аналіз міфів і фактів про харчування і контроль маси тіла. Робота у групах «Ситуації, пов'язані з харчовою поведінкою». Створення презентації «Отруйні рослини і гриби». Відпрацювання навичок першої допомоги при харчових отруєннях і кишкових інфекціях. Вибір продуктів для харчування в умовах обмеженого простору (транспорті, бомбосховищі тощо).
--	--	---

РОЗДІЛ 4. ПСИХІЧНА І ДУХОВНА СКЛАДОВІ ЗДОРОВ'Я (3 години)

Учень/учениця: - <i>встановлює взаємозв'язок</i> взаємозумовленість фізичних, психічних та інших змін в організмі в підлітковому віці [9 СЗО 3.2.1-1] - <i>аналізує</i> вплив ставлення людей до власного тіла і його змін на їх здоров'я, самооцінку і поведінку [9 СЗО 3.2.1-2] - <i>оцінює</i> свої сильні (зокрема талант, здібності) та слабкі сторони, використовує власний навчальний потенціал без шкоди для здоров'я [9 СЗО 4.1.1-3] - <i>використовує</i> свій і чужий позитивний	Становлення особистості Біосоціальний характер особистості. Розвиток самосвідомості у підлітковому віці. Формування системи цінностей. Моральний розвиток особистості. Планування майбутнього. Краса і здоров'я Ідеали краси і здоров'я. Вплив модних тенденцій на здоров'я. Вплив ставлення людей до себе на їх самооцінку і здоров'я. Повага до себе та інших.	Складання системи цінностей. Обмін досвідом щодо випадків допомоги тваринам чи людям. Визначення ознак зрілості особистості. Дослідження сучасних модних трендів і тенденцій та їх впливу на здоров'я і добробут людей. Критичний аналіз рекламних стратегій, пов'язаних з індустрією моди.
--	--	---

досвід [9 СЗО 4.3.1-3] - <i>критично оцінює</i> інформацію щодо здоров'я, безпеки та добробуту, здобуту в різних джерелах, у тому числі цифрових [9 СЗО 4.2.1] - <i>критично оцінює</i> свої вміння і компетентності, виявляє наполегливість у досягненні мети [9 СЗО 4.6.1-1] - <i>співпрацює</i> з іншими особами для здобуття підтримки, досягнення результату діяльності, спрямованої на збереження безпеки, здоров'я і добробуту [9 СЗО 4.7.1]	Уміння вчитися Складові уміння вчитися. Налаштування на успіх. Бар'єри ефективного навчання. Розвиток логічного та образного мислення. Принципи запам'ятовування. Взаємодія із програмами штучного інтелекту для ефективного навчання	Створення презентації про зміну моди. Створення плакату з пропаганди бодипозитиву. Моделювання прийомів концентрації уваги, ефективного запам'ятовування. Бесіда «Карти пам'яті: хто автор методики, яка її структура». Робота у групах «Створюємо карти пам'яті».
--	--	--

РОЗДІЛ 5. СОЦІАЛЬНА СКЛАДОВА ЗДОРОВ'Я (4 години)

Учень/учениця: - <i>обґрунтовує</i> наслідки й шкідливість маніпулятивних та інших небезпечних стосунків для фізичного та емоційного здоров'я [9 СЗО 2.2.1-4] - <i>обґрунтовує</i> рівень ризику неналежного використання речовин, що можуть становити небезпеку (ліки, алкоголь, побутова хімія тощо) [9 СЗО 2.1.1-3]. - <i>визначає</i> основні ознаки впливу соціальних стереотипів поведінки на громадське й особисте здоров'я [9 СЗО 3.3.1-2]. - <i>досліджує й пояснює</i> зміни власного емоційного стану і стану інших осіб [9 СЗО 3.2.1-3]. - <i>визначає</i> джерела допомоги жертвам булінгу, звертається по допомогу [9 СЗО	Соціальні аспекти статевого дозрівання Спілкування хлопців і дівчат. Принципи рівноправного спілкування. Фізичні, психологічні і соціальні наслідки ранніх статевих стосунків, підліткової вагітності. Протидія виявам тиску, неповаги і приниження щодо себе та інших осіб. Кримінальна відповідальність за злочини сексуального характеру. Правова відповідальність і закони України Права, обов'язки і правова відповідальність неповнолітніх. Види правопорушень. Поведінка підлітків у разі затримання поліцією. Захист від кримінальних небезпек. Самооборона та її межі. Протидія торгівлі людьми. Дитяча безпритульність і бездоглядність. Небезпека залучення до	Відпрацювання правил рівноправного спілкування, відмови від небезпечних пропозицій (моделювання ситуацій або створення пам'яток). Інтерактивна вправа «Стать чи гендер?» Дослідження доступності в населеному пункті джерел допомоги для молоді з питань репродуктивного здоров'я. Відпрацювання навичок протидії проявам тиску, неповаги і приниження щодо себе та інших осіб. Дослідження прав, обов'язків і правової відповідальності неповнолітніх.
---	---	--

1.3.2-3]. - <i>визначає</i> ознаки булінгу, насилля, зокрема в цифровому середовищі, знає способи протидії насиллю й цькуванню й ресурси для повідомлення про виявлені випадки [9 СЗО 1.2.1-2]. - <i>визначає</i> особливості поведінки, у безпечних і небезпечних життєвих ситуаціях [9 СЗО 3.3.1-3]. - <i>використовує</i> нормативно-правові документи щодо безпеки, здоров'я й добробуту, обґрунтовує відповідальність за порушення визначених у цих документах норм [9 СЗО 1.1.1-4] - <i>обирає</i> з-поміж альтернативних варіантів оптимальні способи розв'язання проблем [9 СЗО 3.1.1-2]. - <i>діє</i> за стандартними моделями у разі виникнення небезпеки певного характеру [9 СЗО 2.4.1-4]. - <i>керує</i> власною поведінкою для збереження здоров'я й добробуту (власного та інших осіб) [9 СЗО 2.4.1-5] - <i>вибирає</i> доцільні (ефективні) стратегії ухвалення рішень з користю для власної безпеки й безпеки інших осіб, здоров'я й добробуту [9 СЗО 2.3.1-1]. - <i>пояснює</i> законодавче підґрунтя економічних процесів (свої права та обов'язки, захист прав споживачів тощо) [9 СЗО 4.9.2-6]. - <i>уникає</i> небезпечного/шкідливого контенту [9 СЗО 4.2.1-2].	деструктивних соціальних угруповань. Загроза тероризму Інформаційна безпека Вплив засобів масової інформації на здоров'я і поведінку людей. Комп'ютерна безпека. Небезпечні ризики приналежності до деяких онлайн-спільнот. Безпека особистих даних в цифровому середовищі. Вигоди і ризики онлайн-покупок.	Інтерактивна вправа на розпізнавання деструктивних угруповань Демонстрація умінь критично аналізувати інформацію, зокрема, інформацію з інтернета, соціальних мереж. Робота у групах «Вплив ЗМІ». Виготовлення постеру «Правда чи фейк?» Складання плану у ризикованих ситуаціях при покупці в інтернеті.
---	---	---

– <i>виробляє</i> критерії оцінки контенту на основі знань і власного життєвого досвіду [9 СЗО 4.2.1-3] – <i>активно шукає, порівнює й зіставляє</i> різні джерела інформації, які допомагають зменшити ризики під час прийняття рішень щодо власного здоров'я й добробуту [9 СЗО 4.2.1-1].		
--	--	--

РОЗДІЛ 6. ДОБРОБУТ (3 години)

Учень/учениця: - <i>оцідно</i> використовує ресурси, зважаючи на можливість повторного використання, ремонту й переробки [9 СЗО 4.5.1-1]. - <i>планує</i> й за потреби обмежує використання ресурсів на різні періоди, враховуючи цілі сталого розвитку [9 СЗО 4.5.1-2]. - <i>критично оцінює</i> надмірність потреб і перебільшене споживання [9 СЗО 4.5.1-3] - <i>виявляє ініціативу й координує</i> роботу групи для досягнення визначеного результату [9 СЗО 4.7.1-1]. - <i>переконливо презентує</i> свої (спільні) ідеї іншим у різний спосіб (зокрема з використанням цифрових засобів) [9 СЗО 4.7.1-3]. - <i>етично поводить</i>ся з живою природою, турботливо ставиться до тварин, рослин [9 СЗО 4.8.2-2] - <i>використовує</i> свій і чужий позитивний досвід [9 СЗО 4.3.1-3]. – <i>залучає</i> авторитетний досвід і безпечні для здоров'я практики для оптимізації	Екологічна безпека довкілля Забруднення навколишнього середовища і здоров'я. Питна вода і здоров'я. Небезпека купання у забруднених водоймах. Атмосферні забруднення та їх вплив на здоров'я. Вплив транспорту на навколишнє середовище та здоров'я. Вплив забруднення ґрунтів на здоров'я. Культура споживання Екологічна культура споживання. Потреби і ресурси. Раціональне використання ресурсів. Підтримка місцевих виробників. Роль реклами в культурі споживання. Повторне використання, ремонт і переробка. Надмірне споживання, його критична оцінка. Енергоефективність та енергоетикет. Розвиток соціальної підтримки та співпраці Значення соціальних зв'язків для досягнення добробуту. Співпраця та комунікація у групах і колективах. Соціальні мережі та їх	Екскурсія на водозабірну станцію або сміттєвопереробний завод. Дослідження екологічної ситуації свого населеного пункту. Робота в групах «Очищення води». Спільне обговорення небезпеки купання в різних місцях. Створення моделі відповідального споживання (відео, презентація, соціальна реклама) та проведення акції (флешмобу, виставки, соціальної реклами) для демонстрації найкращих моделей. Інтерактивна вправа «Види енергії». Створення рейтингу енерговитратних електроприладів. Робота у групах «Холод і спека». Вправа «Цифрове прибирання»
--	---	--

власної навчальної діяльності. [9 СЗО 4.1.1-4] – <i>визначає</i> способи доброчинної діяльності [9СЗО 4.10.1-1]. – <i>обґрунтовує</i> сутність волонтерської діяльності [9 СЗО 4.10.1-2]. - <i>пояснює</i> значення волонтерського руху в Україні [9 СЗО 4.10.1-3]	роль у співпраці, волонтерському русі. Співпраця на міжнародному рівні.	
--	--	--

ПРИКІНЦЕВА ЧАСТИНА

1. Принципи і методи навчання

Головною ознакою навчання за навчальною програмою інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» є зосередження на розвитку особистого потенціалу учнівства, позитиві та формуванні відповідального ставлення до здоров'я. Це забезпечується дотриманням таких принципів:

- партнерство між учнями і вчителем, який є фасилітатором навчального процесу;
- інклюзивність - всі учні класу залучені до навчальної діяльності;
- активне навчання, що враховує індивідуальні стилі сприйняття і стратегії навчання учнів: робота в групах, мозковий штурм, проекти, тематичні дослідження, рольові ігри тощо;
- навчання на ситуаціях, наближених до реального життя (важливих для безпеки, здоров'я, соціалізації та самореалізації учнів).

Пріоритетними методами навчання за курсом є дослідницькі, творчі, проблемно-пошукові. Формами організації діяльності дітей є колективна, групова, індивідуальна. Особливу увагу приділено організації групової роботи учнів.

Під час вивчення інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» увага вчителя має бути зосереджена на проведенні занять з використанням активних форм і методів навчання: роботи в парі та групах, евристичні бесіди, ділових та рольових ігор, презентацій, навчальних дискусій, мозкових штурмів, круглих столів, конкурсів проєктів та дослідницьких робіт, навчальних тренінгів, кейс-методів, практичних групових й індивідуальних вправ, створення скрайбів та інфографіків, моделювання певного виду діяльності або ситуацій, 8ТЕМ-проєктів, написання бізнес-планів або програм, екскурсій, інтерв'ю, розробці концептуальних карт, аналізу життєвих ситуацій.

2. Діяльнісна спрямованість навчання

Під час вивчення інтегрованого курсу ЗБД слід надавати перевагу діяльнісним формам і методам навчання (дослідження, проєктування, експеримент, командна робота тощо), розвивати вміння працювати з інформацією (пошук, аналіз, інтерпретація, оцінювання), спонукати учнів / учениць до генерування ідей та висловлення гіпотез.

3. Практична спрямованість навчання

Інтегрований курс «Здоров'я, безпека та добробут» базової школи має чітко визначену практичну спрямованість, яка реалізується під час організації спостережень, виконання різноманітних вправ, моделювання, розв'язання

ситуативних, проблемних, аналітичних завдань та досліджень, роботу з науково-популярною літературою, інтернет-ресурсами тощо.

4. Міжпредметні зв'язки

Зміст інтегрованого курсу структурований таким чином, щоб зберегти наступність і послідовність вивчення тем від 5 до 9 класу, врахувати міжпредметні (з іншими предметами соціальної та здоров'язбережувальної галузі), міжгалузеві зв'язки (з природничою, громадянською та історичною, мовно-літературною, математичною, інформатичною, технологічною галузями). У кожній змістовій лінії виділені основні теми, які уточнюються підтемами.

5. Оцінювання навчальних досягнень учнів/учениць

Оцінювання навчальних досягнень учнів у 8 класі за інтегрованим курсом «Здоров'я, безпека та добробут» здійснюється відповідно до рекомендацій МОН України, зокрема до Наказу МОН №1093 від 02.08.2024 «Рекомендації щодо оцінювання результатів навчання здобувачів освіти відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти». Оцінювання навчальних досягнень учнів включає формувальне і підсумкове.

Формувальне оцінювання має на меті:

- вибудовувати індивідуальну освітню траєкторію учня/учениці;
- відстежувати навчальний прогрес учня/учениці;
- вчасно виявляти проблеми та вживати заходів для коригування індивідуальної освітньої траєкторії та методів навчання відповідно до індивідуальних потреб дитини;
- формувати в учня/учениці впевненість у власних силах, мотивацію на досягнення та зацікавленість у навчанні.

Зважаючи на особливості змісту та види навчальної діяльності, передбачені навчальною програмою «Здоров'я, безпека та добробут», поточне та підсумкове оцінювання може здійснюватись із застосування таких основних форм та способів:

- практичної, зокрема шляхом планування та виконання експериментальних досліджень, планування та реалізації проєктів, виготовлення виробів тощо;
- письмової, у тому числі графічної, зокрема шляхом тестування, організації роботи з текстами, діаграмами, таблицями, графіками, схемами, тощо;
- цифрової, зокрема шляхом тестування в електронному форматі;
- усної, зокрема шляхом індивідуального, групового та фронтального опитування.

Метою підсумкового оцінювання є співвіднесення фактичних

результатів навчання, яких досягли здобувачі освіти, з обов'язковими / очікуваними б результатами навчання, визначеними Державним стандартом / модельною навчальною програмою за певний період навчання. Підсумкове оцінювання здійснюють періодично. Кількість підсумкових робіт, час їхнього проведення вчитель / учителька може встановлювати самостійно. Підсумкові роботи можуть забезпечувати охоплення одного, декількох або всіх груп результатів, визначених у Державному стандарті, у межах вивченого впродовж певного періоду, і мають забезпечувати об'єктивність оцінювання.

6.Критерії оцінювання

Бали	Галузеві критерії		
	Група результатів 1. Безпека. Уникання загроз для життя власного та інших осіб, прийняття рішень з користю для власної та громадської безпеки	Група результатів 2. Здоров'я. Турбота про особисте здоров'я. Аргументований вибір здорового способу життя.	Група результатів 3. Добробут. Підприємливість та етична поведінка для поліпшення добробуту
1	Учень /учениця: сприймає і розпізнає інформацію, отриману від учителя (інших осіб); відповідає на прості запитання за змістом почутого / прочитаного, виконує частину простих завдань / навчальних дій за наданим зразком з допомогою вчителя щодо уникання загроз для життя власного та інших осіб	Учень/учениця: сприймає і розпізнає інформацію, отриману від учителя (інших осіб); відповідає на прості запитання за змістом почутого/ прочитаного, виконує частину простих завдань / навчальних дій за наданим зразком з допомогою вчителя щодо потреби турботи про особисте здоров'я.	Учень /учениця: сприймає і розпізнає інформацію, отриману від учителя (інших осіб); відповідає на прості запитання за змістом почутого і прочитаного, виконує частину простих завдань / навчальних дій за наданим зразком з допомогою вчителя; передає інформацію, намагається висловлювати свої думки щодо підприємливості, фінансової грамотності і етичної поведінки.
2	Учень/учениця: відтворює незначну частину інформації, отриману від учителя або із запропонованих джерел; знаходить у почутому/прочитаному часткові відповіді на прості запитання; припускається змістових і логічних помилок; виконує прості завдання/ навчальні дії за наданим зразком з допомогою вчителя; показує свою	Учень /учениця: відтворює незначну частину інформації, отриману від учителя або із запропонованих джерел; знаходить у почутому/прочитаному часткові відповіді на прості запитання; припускається змістових і логічних помилок; виконує прості завдання/ навчальні дії за наданим зразком з допомогою вчителя; щодо потреби турботи про особисте здоров'я	Учень /учениця: відтворює незначну частину інформації, отриману від учителя або із запропонованих джерел; знаходить у почутому/прочитаному часткові відповіді на прості запитання; припускається змістових і логічних помилок; виконує прості завдання/ навчальні дії за наданим зразком з допомогою вчителя щодо підприємливості, фінансової грамотності і етичної поведінки.

	зацікавленість до ідей, висловлених іншими		
3	Учень/учениця: відтворює частину інформації, отриманої від учителя або із запропонованих джерел; знаходить у почутому/прочитаному часткові відповіді на запитання; припускається незначних змістових і логічних помилок; виконує завдання і навчальні дії за наданим зразком з допомогою вчителя; долучається до роботи в груп	Учень /учениця: відтворює частину інформації, отриманої від учителя або із запропонованих джерел; знаходить у почутому/прочитаному часткові відповіді на запитання; припускається незначних змістових і логічних помилок; виконує завдання /навчальні дії за наданим зразком з допомогою вчителя; щодо необхідності турботи про особисте здоров'я	Учень/учениця: відтворює частину інформації, отриманої від учителя або із запропонованих джерел; знаходить у почутому/прочитаному часткові відповіді на запитання; припускається незначних змістових і логічних помилок; виконує завдання і навчальні дії за наданим зразком з допомогою вчителя щодо підприємливості, фінансової грамотності і етичної поведінки
4	Учень /учениця: відтворює за зразком основну інформацію, отриману із запропонованих джерел; висловлює свої думки, використовуючи отриману інформацію; може пояснити окремі поняття/терміни/навчальні дії; виконує завдання /навчальні дії за зразком під керівництвом учителя; виконує обов'язки, розподілені в групі	Учень /учениця: відтворює за зразком основну інформацію, отриману із запропонованих джерел; висловлює свої думки, використовуючи отриману інформацію; може пояснити окремі поняття/терміни/навчальні дії; виконує завдання /навчальні дії за зразком під керівництвом учителя; щодо турботи на особисте здоров'я та впливу власних дій і рішень	Учень /учениця: відтворює за зразком основну інформацію, отриману із запропонованих джерел; висловлює свої думки, використовуючи отриману інформацію; може пояснити окремі поняття/терміни/навчальні дії; виконує завдання /навчальні дії за зразком під керівництвом учителя щодо підприємливості, фінансової грамотності і етичної поведінки
5	Учень /учениця: застосовує частково основну інформацію, отриману від учителя або із запропонованих джерел, для виконання навчальних завдань і вирішення проблемних ситуацій; знаходить у почутому/прочитаному відповіді на прості запитання; може пояснити основні поняття / явища	Учень /учениця: застосовує частково основну інформацію, отриману від учителя або із запропонованих джерел, для виконання навчальних завдань і вирішення проблемних ситуацій; знаходить у почутому/прочитаному відповіді на прості запитання; може пояснити основні поняття / явища /навчальні дії; виконує навчальні дії за	Учень /учениця: застосовує частково основну інформацію, отриману від учителя або із запропонованих джерел, для виконання навчальних завдань і вирішення проблемних ситуацій; знаходить у почутому/прочитаному відповіді на прості запитання; може пояснити основні поняття / явища /навчальні дії щодо

	/навчальні дії; виконує навчальні дії за запропонованим алгоритмом, за потреби звертаючись по допомогу; розпізнає проблемні ситуації з допомогою вчителя; виконує завдання в групі відповідно до своєї ролі	запропонованим алгоритмом, за потреби звертаючись по допомогу; розпізнає проблемні ситуації з допомогою вчителя; щодо турботи на особисте здоров'я та впливу власних дій і рішень	підприємливості, фінансової грамотності і етичної поведінки; розпізнає проблемні ситуації з допомогою вчителя; виконує завдання в групі відповідно до своєї ролі; підтримує спілкування в межах запропонованої тем
6	Учень/учениця: застосовує інформацію, отриману від учителя або із запропонованих джерел, для виконання навчальних завдань і вирішення проблемних ситуацій; розуміє і пояснює основні поняття /явища/ навчальні дії, наводить прості приклади: виконує навчальні дії за запропонованим алгоритмом самостійно; розпізнає проблемні ситуації і висловлює припущення щодо розв'язання їх з допомогою вчителя; виконує спільне завдання в групі відповідно до визначених обов'язків та своєї ролі	Учень/учениця: застосовує інформацію, отриману від учителя або із запропонованих джерел, для виконання навчальних завдань і вирішення проблемних ситуацій; розуміє і пояснює основні поняття /явища/ навчальні дії, наводить прості приклади; виконує навчальні дії за запропонованим алгоритмом самостійно; розпізнає проблемні ситуації і висловлює припущення щодо розв'язання їх з допомогою вчителя; щодо турботи на особисте здоров'я та впливу власних дій і рішень	Учень /учениця: застосовує інформацію, отриману від учителя або із запропонованих джерел, для виконання навчальних завдань і вирішення проблемних ситуацій; розуміє і пояснює основні поняття /явища/ навчальні дії, наводить прості приклади щодо підприємливості, фінансової грамотності і етичної поведінки; виконує навчальні дії за запропонованим алгоритмом самостійно; розпізнає проблемні ситуації і висловлює припущення щодо розв'язання їх з допомогою вчителя; виконує спільне завдання в групі відповідно до визначених обов'язків та своєї ролі; спілкується у межах запропонованої теми
7	Учень/учениця: знаходить у запропонованих джерелах потрібну інформацію для виконання навчальних завдань і вирішення проблемних ситуацій; відповідає на окремі запитання за опрацьованою інформацією; перетворює один вид інформації в інший за зразком; наводить окремі аргументи й приклади на підтвердження висловленої думки;	Учень/учениця: знаходить у запропонованих джерелах потрібну інформацію для виконання навчальних завдань і вирішення проблемних ситуацій; відповідає на окремі запитання за опрацьованою інформацією; наводить окремі аргументи й приклади на підтвердження висловленої думки; виконує репродуктивні й частково-пошукові види навчальної діяльності за запропонованим	Учень/учениця: знаходить у запропонованих джерелах потрібну інформацію для виконання навчальних завдань і вирішення проблемних ситуацій; відповідає на окремі запитання за опрацьованою інформацією; наводить окремі аргументи й приклади на підтвердження висловленої думки щодо підприємливості, фінансової грамотності і етичної поведінки.; виконує

	виконує репродуктивні й частково-пошукові види навчальної діяльності за запропонованим алгоритмом або в співпраці з однокласниками; розпізнає проблемні ситуації, розв'язує їх відомим способом з допомогою вчителя; співпрацює в групі, виконуючи навчальні завдання	алгоритмом розпізнає проблемні ситуації, розв'язує їх відомим способом з допомогою вчителя; щодо турботи про особисте здоров'я, впливу власних дій і рішень, вибору здорового способу життя	репродуктивні й частково-пошукові види навчальної діяльності в співпраці з однокласниками; розпізнає проблемні ситуації, розв'язує їх відомим способом з допомогою вчителя; співпрацює в групі, виконуючи навчальні завдання; долучається до спілкування та визначає завдання через поставленні запитання.
8	Учень /учениця: аналізує інформацію, отриману з обраних джерел, зіставляє, порівнює та групує її за заданою ознакою; вирізняє проблемні ситуації, відповідає на запитання за опрацьованою інформацією; перетворює один вид інформації в інший; наводить певні аргументи, доповнює думку/відповіді однокласників; виконує окремі пошукові, дослідницькі та/або творчі навчальні дії, розв'язує проблемні ситуації відомими способами з опосередкованою допомогою вчителя; активно співпрацює з іншими, виконуючи навчальні завдання, визначає свої завдання в груповій роботі	Учень /учениця: аналізує інформацію, отриману з обраних джерел, зіставляє, порівнює та групує її за заданою ознакою; вирізняє проблемні ситуації, відповідає на запитання за опрацьованою інформацією; наводить певні аргументи, доповнює думку/відповіді однокласників; виконує окремі пошукові, дослідницькі та/або творчі навчальні дії, розв'язує проблемні ситуації відомими способами з опосередкованою допомогою вчителя; щодо турботи про особисте здоров'я, впливу власних дій і рішень, вибору здорового способу життя.	Учень / учениця: аналізує інформацію, отриману з обраних джерел, зіставляє, порівнює та групує її за заданою ознакою; вирізняє проблемні ситуації, відповідає на запитання за опрацьованою інформацією; перетворює один вид інформації в інший; наводить певні аргументи, доповнює думку/відповіді щодо підприємливості, фінансової грамотності і етичної поведінки.; виконує окремі пошукові, дослідницькі та/або творчі навчальні дії, розв'язує проблемні ситуації відомими способами з опосередкованою допомогою вчителя; активно співпрацює з іншими, виконуючи навчальні завдання, визначає свої завдання в груповій роботі; запрошує до спілкування, чітко формулюючи питання та пріоритети для обговорення.
9	Учень/учениця: аналізує інформацію, отриману з різних джерел; вирізняє проблемні ситуації; добирає прийнятний із запропонованих спосіб для її унаочнення й візуалізації; наводить аргументи та доречні приклади щодо висловленої думки;	Учень/учениця: аналізує інформацію, отриману з різних джерел; вирізняє проблемні ситуації; добирає прийнятний із запропонованих спосіб для її унаочнення й візуалізації; наводить аргументи та доречні приклади щодо висловленої думки; виконує пошукові	Учень/учениця: аналізує інформацію, отриману з різних джерел; вирізняє проблемні ситуації; добирає прийнятний із запропонованих спосіб для її унаочнення й візуалізації; наводить аргументи та доречні приклади щодо висловленої думки щодо

	виконує пошукові (дослідницькі) та творчі завдання; розв'язує проблемні ситуації засвоєними раніше способами, пропонує нові способи розв'язання з опосередкованою допомогою вчителя	(дослідницькі) та творчі завдання; розв'язує проблемні ситуації засвоєними раніше способами, пропонує нові способи розв'язання з опосередкованою допомогою вчителя;	підприємливості, фінансової грамотності і етичної поведінки; виконує пошукові (дослідницькі) та творчі завдання; розв'язує проблемні ситуації засвоєними раніше способами, пропонує нові способи розв'язання з опосередкованою допомогою вчителя; активно співпрацює з іншими, виконуючи типові та нетипові завдання; ініціює спілкування та обмінюється інформацією.
10	Учень /учениця: виокремлює істотну й потрібну інформацію, отриману із різних самостійно вибраних джерел; вирізняє проблемні ситуації, оцінює інформацію за заданими критеріями; ставить запитання; встановлює логічні зв'язки між об'єктами, фактами, явищами; застосовує здобуті знання й практичні вміння в різних навчальних ситуаціях; здійснює різні види діяльності, пропонує кілька способів розв'язання проблемної ситуації самостійно, у парі або групі	Учень /учениця: виокремлює істотну й потрібну інформацію, отриману із різних самостійно вибраних джерел; вирізняє проблемні ситуації, оцінює інформацію за заданими критеріями; ставить запитання; встановлює логічні зв'язки між об'єктами, фактами, явищами; застосовує здобуті знання й практичні вміння в різних навчальних ситуаціях; здійснює різні види діяльності, пропонує кілька способів розв'язання проблемної ситуації самостійно, у парі або групі щодо турботи про особисте та громадське здоров'я, впливу власних дій і рішень, аргументованого вибору сталого способу життя.	Учень /учениця: виокремлює істотну й потрібну інформацію, отриману із різних самостійно вибраних джерел; вирізняє проблемні ситуації, оцінює інформацію за заданими критеріями; ставить запитання; встановлює логічні зв'язки між об'єктами, фактами, явищами щодо підприємливості, фінансової грамотності і етичної поведінки; застосовує здобуті знання й практичні вміння в різних навчальних ситуаціях; здійснює різні види діяльності, пропонує кілька способів розв'язання проблемної ситуації самостійно, у парі або групі; розвиває ідеї/думки учасників спілкування та намагається укласти їх у цілісну логічну лінію, розглядаючи різні сторони проблеми.
11	Учень /учениця: узагальнює інформацію, отриману з різних джерел, оцінює її за визначеними критеріями; знаходить інформацію й аналізує її; висловлює власну позицію,	Учень /учениця: узагальнює інформацію, отриману з різних джерел, оцінює її за визначеними критеріями; знаходить інформацію й аналізує її; висловлює власну позицію,	Учень /учениця: узагальнює інформацію, отриману з різних джерел, оцінює її за визначеними критеріями; знаходить інформацію й аналізує її; висловлює власну позицію,

	аргументує її, робить висновки; застосовує здобуті знання й практичні вміння в нестандартних ситуаціях; здійснює різні види діяльності, аналізує власні навчальні дії самостійно, у парі або групі; конструктивно взаємодіє у групі	аргументує її, робить висновки; застосовує здобуті знання й практичні вміння в нестандартних ситуаціях; здійснює різні види діяльності, аналізує власні навчальні дії самостійно, у парі або групі; конструктивно взаємодіє у групі щодо турботи про особисте та громадське здоров'я, впливу власних дій і рішень, аргументованого вибору сталого способу життя	аргументує її, робить висновки щодо підприємливості, фінансової грамотності і етичної поведінки; застосовує здобуті знання й практичні вміння в нестандартних ситуаціях; здійснює різні види діяльності, аналізує власні навчальні дії самостійно, у парі або групі; конструктивно взаємодіє у групі; узагальнює головний зміст почутого під час спілкування; обирає оптимальний спосіб взаємодії з іншими для вирішення спільних навчальних завдань
12	Учень /учениця: оцінює отриману інформацію, отриману з різних джерел, порівнює та зіставляє її; використовує усвідомлено інформацію в різних ситуаціях; застосовує здобуті знання й практичні вміння, усвідомлює ризики і прогнозує наслідки; здійснює різні види діяльності самостійно, у парі або групі; аналізує власні навчальні дії, планує свій подальший навчальний поступ; ініціює, планує та організує співпрацю в групах для досягнення навчальних цілей, виконання дослідницьких / творчих завдань	Учень /учениця: оцінює отриману інформацію, отриману з різних джерел, порівнює та зіставляє її; використовує усвідомлено інформацію в різних ситуаціях; застосовує здобуті знання й практичні вміння, усвідомлює ризики і прогнозує наслідки; здійснює різні види діяльності самостійно, у парі або групі; виконання дослідницьких / творчих завдань щодо турботи про особисте та громадське здоров'я, впливу власних дій і рішень, аргументованого вибору сталого способу життя	Учень /учениця: оцінює отриману інформацію щодо підприємливості, фінансової грамотності і етичної поведінки, отриману з різних джерел, порівнює та зіставляє її; використовує усвідомлено інформацію в різних ситуаціях; застосовує здобуті знання й практичні вміння, усвідомлює ризики і прогнозує наслідки; аналізує власні навчальні дії, планує свій подальший навчальний поступ; ініціює, планує та організує співпрацю в групах для досягнення навчальних цілей, виконання дослідницьких / творчих завдань; виступає посередником у спілкуванні, демонструє толерантність до різних точок зору і надає роз'яснення за потреби іншим учасникам.